

Vanha Viena muistelee (6)

Suurta kiinnostusta herättäneessä sarjassamme muistelijana on tällä kertaa Tatjana Mähönen, ent. Karhunen, o.s. Galaktionova. Hänet tunnettiin Suomussalmella nimellä Taava Halonen. Taava eli Tatjana on syntynyt Vuokkiniemen Ponkalahdessa 25.02.1906. Hänen äitinsä Oksenie (Senja) o.s. Perttunen oli kuuluisan runolaulajan Arhippa Perttusen pikkuserkku Latvajärvestä ja isä Prokkosen Romana Galaktionov Ponkalahdesta (suom. Roope Halonen).

Tatjanan muistelukset kokosi ääninauhalta Riihimäellä pääsiäisenä vuonna 1988 tytär, liikennetarkastaja Maija Karhunen, jonka arkistosta oheiset valokuvatkin ovat.

Äitini varhaisin muistikuva lapsuudesta Vienan Karjalassa on hänen ollessaan 2-vuotias. Näin hän kertoo: ”Meille rakennettiin uutta taloa. Muistan aivan selvästi, kun muamo talutti uudisrakennukselle, jossa tuatto oli sitä rakentamassa. Äiti nosti minut kynnyksen yli ja isä rupesi juttelemaan minun kanssani.” Isä oli lukutaidoton, mutta erittäin taitava käsistään ja teki itse kaikki kotona tarvittavat esineet.

Leikkiverieita oli ollut paljon. Vieläkin äitini muistaa luettelalla seuraavat: ”Oli Jehrimän Matti, Mikitän Sandra, Miikkulan Outi ta Tatjana, sitten oli Parppein Sandra, joka opetti minut tanssimaan jo 8-vuotiaana, vielä oli Suavalan Muarie, Petrin Outi ta Pekka.” Leikeistä äiti ei muistanut kuin piilosilla olon ja joskus kai tehtiin käpylehmiäkin.

Kouluuie oli matkaa kolme kilometriä. Jos oli kova pakkanen, saivat oppilaat jäädä sinne yöksi; uunille vain nukkumaan. Kansakouluss oli venäläinen opettaja. Aamulla piti sanoa opettajalle: ”Pavel Ivanovits, strastuit!” Opetus tapahtui venäjänkielillä, vaikka lapset olivatkin karjalankielisiä. Tuolta ajalta äiti muistaa muutamia satuja ja lauluja, mutta venäjänkieliset kirjaimetkin ovat jo unohtuneet. Äidin äiti (muamo) oli käynyt suomalaista kansakoulua Juntusrannassa ja opetti kaikki lapsensa lukemaan ja kirjoittamaan suomalaisilla kirjaimilla.

Äitini rakkaimmat ja läheisimmät omaiset olivat ukki ja mummu. Hän oli ns. ”ukon ta ämmön tyttö” ja aina heidän mukanaan. Jo hyvin pienenä hän kävi heidän kanssaan kalassa ja marjassa. Rannalla äidin piti pyörittää nuottaa toisesta päästä, että kalat olisivat siihen paremmin menneet. Ja kyllä siihen aikaan saatiinkin kaloja.

Nuotanvedon jälkeen lähdettiin kalareissulle Ruokojärvelle. Ensin soudettiin Kuittijärven poikki, sen jälkeen alkoi kapea joki, jota ei voinut soutaa, vaan venettä piti airoilla pohjasta lykkää eteenpäin. Sitten tuli vastaan pieni koski. Vene jätettiin siihen ja jalkaisin käveltiin rantaa pitkin kosken yläpuolelle, jossa oli toinen vene odottamassa. Veneitä tarvittiinkin useita, mutta ”tuattohan niitä teki”, kuten äitini muistaa. Ukki näytti aina, missä ongen vapa yletti pohjaan; siitä kun äitini onki, niin kaloja tuli paljon. Mummu perkasi ne ja ukki teki nuotion, laittoi padan tulelle ja kalat keitettiin. Olipa voitakin mukana ja kyllä ne siellä ulkona maistuvatkin hyvältä. Tuatto oli rakentanut rannalle kalamajan, jossa oli kivistä tehty uuni, jota lämmitettiin. Yön nukkumisen jälkeen lähdettiin varhain verkoille. Tällaisella kalareissulla viivytettiin parikin viikkoa, kalat suolattiin, ja niinpä kotiin palatessa olikin monta kalanelikköä tuomisina.

Tatjana ja Mikko sekä tytär Maija vuonna 1933.

Kotimaisemasta äiti muistaa, että läheinen joki haarautui kahdeksi, joissa molemmissa oli mylly, toisessa haarassa kylän yhteinen ja toisessa oli isän veljesten ja yhden ulkopuolisen omistama mylly. Jyväskylästä sinne tuotiin jyvät jauhettaviksi.

Äitini muistaa Vikula-sedän kosioretken, kun oli juossut mukaan. Ukki sanoi: ”Meillä olis poika naitettava, teillä olis tyttö annettava, sopisko kaksi nuorta yhteen?” Siinä sitten neuvoteltiin ja häät olivat seurauksena.

Kun morsianta puettiin, luettiin: ”Ei ole vielä valmis valvattisi eikä valvateltavasi, puoli piätä palmikossa, puoli palmikoitavana.” Kun morsian oli puettu, sanottiin: ”Nyt on valmis valvattisi, valmis valvateltavasi!” Morsian tuotiin pää peitettyä ulos ja sulhaselle sanottiin: ”katso, onko omas!”, johon sulhanen vastasi: ”Omani on!”

Morsian tuotiin miehen kotiin, jossa anopin piti olla vastassa. Kun morsian ei ollutkaan mieleinen, sai hän joskus odotella tuntejakin, ennen kuin anoppi suostui tulemaan vastaan. Morsiamen piti sitten kovasti kumarrella. Teetä juotiin, piirakoita, sultsinoita, tsupukoita ym. syötiin ja välillä morsian aina kumarteli. Sellainen oli tapana.

Karhuja oli ollut siihen aikaan vielä aika lähellä, jopa kotipihalla oli kuultu karhun ääntelyä kesäiltana. Siitä huolimatta äitini uskalsi jo vähän yli 10-vuotiaana yksin käydä kylässä Mōlkössä Marppa-täidin luona. Siellä asui myös toi-

Tatjanan vanhemmat, isä Prokkosen Romana ja äiti Oksenie o.s. Perttunen sekä nuorin tytär Olga.

nen sukulainen, joka oli tuonut "Ruotšista" laukunkantoretkiltään vaimon itselleen. Häntä äitini muistelee erikoisella lämmöllä, kun piti pikku sukulaistyttöä niin hyvänä vierana, että oikein kammarissa juotti ja syötti leipomiaan herkkuja.

Osasipa äitinikin jo silloin leipoa. Kerran hän oli tuonut kisoista kavereita mukanaan. Koska muamo oli ollut lapsivuoteessa, oli Tatjana itse "sriäppinyt" monenlaiset karjalaiset herkut.

Vuonna 1922 tuli äitini, kuten muutkin venäläiset, tuoton, muamon, joka odotti nuorinta lastaan sekä kahden veljensä kanssa Suomen puolelle Juntusrantaan. Jataniemessä äiti oli "vanna-äidin" (lasten antama nimi) apulaisena hoitaen lehmiä ja tehden kaikkia talon töitä. Ruhtinaansalmella äiti muistaa nuorilla olleen iltaisin töiden jälkeen tai viikonloppuina paljon hauskaa yhdessä. Yleensä nuorisolla oli hyvä yhteishenki, ja syksyllä, kun Kiantajärvi oli jäässä eikä jäällä ollut vielä lunta, oltiin isolla joukolla luistelemassa. Äidilläkin oli Jataniemen Iikan tekemät luistimet.

Kievarikydyillä äitini oli matkustanut Mieslahteen setänsä luo, ja siellä hän meni Kainuun kristilliseen kansanopistoon. Olisipa ollut mahdollisuus jatkaakin koulunkäyntiä eteenpäin, mutta karjalaistytölle tuli ikävä isää ja äitiä.

Aika nuorena hän meni naimisiin Vuokinsalmesta kotoisin olevan Mikko (Miihkali) Karhusen kanssa. Koti perustettiin Sukevalle. Avioliitosta on vain yksi tytär. Leskeksi hän jäi vähän ennen talvisotaa. Toinen avioliitto sonkajärveläisen Jafet Mähösen kanssa oli lapseton. Toisen kerran leskeksi jäätyään hän asui ensin Sukevallla, sitten tyttärensä luona ja nyt viettää elon iltaa Riihimäellä vanhainkodissa.

Runsaat 10 vuotta sitten äidillä todettiin mahasyöpä, joka

leikattiin. Hän oli jonkinlaisessa horroksessa viisi vuorokautta, ja sinä aikana hän alkoi soperrella Kalevalan säkeitä. En ollut koskaan aikaisemmin, en edes lapsena, kuullut hänen lausuvan Kalevalaa. Herättyään hän ei muistanut siitä yhtään mitään.

Kuukauden kuluttua leikkauksesta tuli uusi vastoinikäminen, nousi yli 40 asteen kuume. Leikannut lääkäri antoi äidille vain neljä viikkoa elinaikaa. Mutta kutsua tuonilmaisiin ei vielä tullutkaan. Äitini kävi vain kuoleman rajamailla, ja toipuminen alkoi tämän jälkeen hitaasti. Ja mikä ihmeellisintä, nyt äiti muisti lapsena oppimansa kalevalaisen runon ja myös muut lapsuuden aikaiset tapahtumat alkoivat elää muistikuvissa.

Tällä hetkellä äitini elää henkisesti hyvin rikasta vanhuuden aikaa, lukee paljon mm. elämäkertoja, historiallisia teoksia sekä ennen kaikkea Karjalaa käsitteleviä kirjoja, esim. Vivi Vuoriston "Ikävä omia maita" on tullut jo moneen kertaan luetuksi. Siinä kun samalla karjalankieli palautuu mieleen. Vanhainkodin omissa juhlissa hän on aina valmis esiintyjä, laulaa tai lausuu joko Kalevalaa tai osastonhoitajan kirjoittamia runoja. Käsitöitä hän myös tekee ahkerasti, virkkaa pikku liinoja, pyyheliinan päihin pitsiä, servettirenkaita ym. Pannulappuja on ainakin seitsemän erilaista mallia, monet niistä hyvinkin koristeellisia. Niitä on viety paljon tullaistina myös Suomen rajojen ulkopuolelle.

Vaikka äidillä on pitkän elämän aikana ollut myös hyvin vaikeita aikoja, jopa ylitsepääsemättömiltä tuntuvia, ovat tänään muistikuvissa enimmäkseen iloiset tapahtumat. Vilkkaana karjalaisena hän viihtyy hyvin hämäläisessä vanhainkodissa.

MAIJA KARHUNEN